

Akademický sněm AV ČR, 19. 4. 2012

Vážený pane předsedo, vážené kolegyně, vážení kolegové, dámy a pánové,

Dovolte, abych Vás pozdravil jménem předsedy vlády České republiky Petra Nečase i jménem svým. Pan předseda vlády mě požádal, abych ho na dnešním jednání Akademického sněmu omluvil a zastoupil.

Rád bych využil této příležitosti a alespoň několika slovy připomenul některé aktuální otázky současné vědní politiky.

Na začátku jara - tedy v době, ve které se nyní nacházíme - se každoročně věnujeme jednomu z klíčových momentů, totiž návrhu výdajů na výzkum a vývoj ze státního rozpočtu pro příští rok. Nemusím asi připomínat, že s ohledem na stávající situaci ve veřejných rozpočtech v České republice i celkově v EU je toto téma ještě složitější, než v uplynulých letech. Není proto náhoda, že hlavní body vašeho jednání s touto problematikou do značné míry souvisí.

Nelze nevidět skutečnost, kterou přiznávají všechny relevantní politické síly napříč politickým spektrem, že ve veřejných výdajích je třeba hledat úspory, a to i v oblastech, které byly v minulosti do značné míry chráněny. Výdaje se snižují ve zdravotnictví, ve školství a to na všech úrovních škol, přičemž předpokládaný rozpočet pro vysoké školy na příští roky je zcela kritický, ale úsporná opatření se dotýkají třeba institucí, resp. složek zabezpečujících bezpečnost apod.

Proto bychom se mohli důvodně obávat, že se toto všeobecné hledání úspor projeví i ve výdajích na výzkum a vývoj. Na rozdíl od ostatních výdajů státního rozpočtu ovšem nedochází k omezení prostředků na výzkum a vývoj, ale výše rozpočtu na výzkum je zachována stejné úrovni, jako loni.

Rád bych zdůraznil, že to není samozřejmé, jak bychom si asi přáli a že je to za daných okolností mimořádně pozitivní zpráva. A neberte to jako ironii nebo sebeironii, když řeknu, že je úspěchem vědecké komunity, že jsme dokázali přesvědčit veřejnost reprezentovanou politiky, že kvalitní věda je tak důležitá pro naši budoucnost, že její výdaje není dobré ani v těžkých rozpočtových časech

krátit. Pro pořádek dodávám, že výdaje na výzkum a vývoj ze státního rozpočtu pro rok 2013 činí 25,9 mld. Kč, tedy stejně jako v roce 2011.

Při zachování výše prostředků na výzkum a vývoj v čase všeobecného krácení se však stává stále více důležitou otázkou, jak správně rozdělit výdaje mezi jednotlivé poskytovatele a následně příjemce podpory, tedy výzkumné instituce tak, aby byla udržována a posilována kvalita prováděného výzkumu, aby mohlo být přihlédnuto k potřebám společnosti a také, aby se vytvořil prostor pro rozvoj nových výzkumných programů. Rada pro výzkum, vývoj a inovace, která je za návrh rozpočtu odpovědná, se snaží na jedné straně podporovat kvalitní výzkum, ale na straně druhé nyní také stabilizovat institucionální financování výzkumných institucí a zabránit prudkým meziročním výkyvům v přidělování institucionální podpory. Z mnoha technických, legislativních i jiných důvodů to není jednoduché a ukazuje se, že stabilizaci nelze úplně jednoduše provést z roku na rok.

Vláda i Rada pro výzkum, vývoj a inovace dlouhodobě prosazují princip podpory kvality a posílení excelence. Úmysl je jasný, ale není snadné nalézt vhodnou, obecněji akceptovanou a finančně únosnou metodu, která nám umožní rozpoznávat a především srovnávat kvalitní výzkum v jednotlivých skupinách oborů. Jak nám ukázaly zkušenosti z minulých let, je představa, že vytvoříme univerzální „objektivní“ mechanismus, podle kterého prostředky „spravedlivě“ rozdělíme podle výkonů, jen iluzí. Nelze také donekonečna vylepšovat metodiky a stále vymýšlet české cesty k posouzení mezinárodních výsledků výzkumu, zvláště když nám i mezinárodní audit české vědy ukázal, že nemusejí vést k očekávaným výstupům. Je také potřeba, abychom paralelně nepracovali na stejné věci na několika místech a neubírali tak finanční prostředky na samotný výzkum.

Proto se Rada pro výzkum a vývoj snaží úzce propojit svoje aktivity s již probíhajícím Individuálním národním projektem „Efektivní systém hodnocení a financování výzkumu, vývoje a inovací“, řešeným na MŠMT. Konečným výsledkem by nemělo být jen samo hodnocení, ale takové hodnocení, které může být jedním

z relevantních podkladů pro přidělování finančních prostředků a pro zhodnocení jejich efektivního vynakládání

Problémy, kterým v případě české vědy čelíme, vznikají ovšem i proto, že se většina poskytovatelů, ať už s jakýchkoli důvodů, k nastavení vlastního systému hodnocení výzkumných institucí neodhodlala. Výjimečné postavení má v tomto směru právě Akademie věd, která v roce 2011 představila výsledky hodnocení vlastních týmů za období 2005 až 2009. Právě zkušenosti s vyhodnocením a s akceptací hodnocení prováděného v rámci Akademie věd nám ale také jen potvrzují obtížnost nalezení správného modelu hodnocení. "

Když jsem pozoroval debatu o hodnocení na minulém sněmu, bylo zřejmé, že - při všech rozdílech - vedení AV vlastně prochází stejnou diskusí, jakou už nějakou dobu zažívá RVVI. V obou případech nejde o špatné úmysly, nekompetenci ani o přehlížení problémů: jde prostě o to, že nalézání vhodného modelu hodnocení vědy a jeho provázání s financováním je obtížný úkol, který nemá jednoduché a jediné správné řešení. Možná, kdybychom se těšili všichni v rámci české vědecké komunitě větší vzájemné důvěře, jak nám to doporučuje mezinárodní audit, řešili bychom tento úkol o něco snadněji.

Pokud hovoříme o excelenci na poli českého výzkumu, pak všichni velkým s očekáváním, nadějí, ale také s vědomím všech rizik, sledujeme vytváření pracovišť vzniklých v rámci velkých projektů Operačního programu Výzkum a vývoj pro inovace. Ostatně jedním z bodů Vašeho dnešního programu je prezentace dvou takových projektů ELI a BIOCEV, jejichž hlavními aktéry jsou ústavy Akademie věd, přičemž pracoviště Akademie věd se podílejí na řešení i dalších projektů. Všichni pevně věříme, že prostředky vynaložené na jejich vybudování přinesou očekávané výsledky.

Skutečnost, že Rada pro výzkum a vývoj i česká vláda mají zájem o podporu tohoto druhu excelence dokládá také závazek podílet se po jistou dobu na udržitelnosti těchto projektů, a to až do výše 2,5 mld. Kč ročně. Rada si také za přítomnosti svého předsedy, předsedy vlády, se zájmem na dvou svých zasedáních

vyšlechla prezentace všech velkých projektů OP VaVpI. S jejich představiteli jsme diskutovali o otázkách, které jsou pro jejich úspěch klíčové – o tom, jak sehnat dost kvalitních vědců, tedy o tzv. lidských zdrojích, o zajištění udržitelnosti z prostředků i mimo podporu ze státního rozpočtu, o aktuálním stavu budování center, o investičních rizicích a o jejich budoucí vizi.

V souvislosti s kvalitou je rovněž na místě uvést, že se dokončují práce na formulování národních priorit orientovaného výzkumu a vývoje, na jejichž přípravě se podílelo i mnoho z Vás. Dovolte mi, abych vám za Vaši práci na jejich formulování poděkoval. Nově definované priority, které budou založeny na konkrétních cílech s ohledem na možnosti a potřeby naší země snad napomohou obecně ke zvýšení konkurenceschopnosti našeho výzkumu, ale také, jak všichni doufáme, k lepšímu využívání prostředků investovaných do aplikovaného výzkumu.

Ve svém vystoupení na minulém akademickém sněmu, ale nejen zde, jsem zdůrazňoval, že vedle zdravé konkurence a soutěživosti, jež je přirozenou součástí vědeckého prostředí, je nyní potřeba více posilovat spolupráci mezi Akademií věd, vysokými školami, podnikateli a dalšími aktéry výzkumu, vytvářet prostředí podporující důvěru a spolupráci. Dnes jsem se snažil připomenout některé příklady, kde k takové spolupráci samozřejmě dochází. Možná si někdo myslí, že v čase ekonomických obtíží a krácení rozpočtu je namístě se více uzavřít do sebe a hlídat si vlastní zdroje a prospěch. Jako sociální vědec si dovoluji poznamenat, že taková úvaha by byla nesprávná a nebezpečná.

V době krize je potřeba naopak více spolupracovat, společně hledat synergické efekty, společně dbát na kvalitu a - společně také vůči společnosti a její politické reprezentaci zdůvodňovat a obhajovat důležitost kvalitní vědy a význam její dostatečné podpory.

Děkuji Vám za pozornost.